

Творческий доробок
I. Межнародного Русиньского
Молодежного Творческого Табора
Балатонфелдвар - 2009

Общественна, інформаційна новинка русинув у Мадярщині • A magyarországi ruszinok közéleti, tájékoztató havilapja

РУСИНСЬКИЙ RUSZIN VILÁG SVIT

річник VII. число 70., юлії
VII. évfolyam 70. szám, július 2009

*I. Межнародный Русинський
Молодежный Творческий Табор*

На укладці: *Обща картина юных художников "Балатонфелдвар - 2009"*

Тяжкості надають силу чоловіку при його служенні

Є дакулько способув общения из Господом Богом, довколишнім світом, при осознанні того, ош кто мы є и што робиме, кому служиме. Гайдудорогський єпископ Фюлєп Кочиш зачав своє нове служеніє из повнов самоотдачов. Вун став великов духовнов особностєв, дякувучи тому, ош муг майбулше проявитися у сьому назначенію. На його юні роки наклало печать педагогичеськоє окруженіє, котрое склалося на протяженіи дакулькох поколіній. Свою особность вун розвивав на родинних педагогических примірах.

Про выбор, про добыті у многих знамых мадярських и загатарных учебных заведеніях обширні познанія говорилисьме из Его Преосвященством пуд час мої послідньої бесіди из ним при стрічі у Ниредьгазі. У нашуй бесіді вун высказався также про свуй опыт, приобрітєный у монашестві, про тайны формованя чоловічєської личности.

- *Ваше Преосвященство, як бы Вы сформировали, што было рішаюцов иниціативов, котра привела Вас ид сьтому назначенію? Чому Вы выбрали именно греко-католичєськоє монашєство?*

- Я родом из Сегеда. Мої родителі, дідик и бабка по материнськой лінії были педагогами. Они сыграли рішающу роль, у выборі свого назначенія. Моя мамка – римо-католичка из Сегеда. Отец – из Соболча, греко-католик. У Сегеді, на жаль, живе мало греко-католикув. У Сегеді я ходив у римо-католичєську церков. Професія моих родителюв на мене мала великоє влияніє. Я маю трьох старших сестер, они усі є педагогами. Я много думав над тым, ош ци не стати и мені педагогом, я дуже люблю дітей. У 17-ручному возрасті я майбулше интересовався реалными дисциплінами, айбо паралельно дуже увлекався мадярськов літературов. У мыслях я представляв себе учителєм фізики, математики. Пузніше прийшов на вто, ош тогды мому булше дати дітям, кидь буду учить Слово Божєє. Так укріплялася у мені віра у своє назначеніє, до котрого я готовився майже из дітських літ. Мысль стати священником усе сильніше укріплялася во мні.

- *Як прийняли Ваше рішеніє родителі?*

- Послі окончанія Сегедської гимназії я

загнав заявленіє у Ниредьгазу, у Высшу теологичеську школу. Родителі сьому не противилися, они были раді. Я ясно памнятаву тот момент, коли я їм про сесе розказав. Они из порозумінням прийняли моє рішеніє. Я спершу думав, ош стану римо-католичєским священником. У мене было много цімборов у сегедськой семинарії, котрі выбрали собі сисю прекрасное, айбо дуже не легкое призваніє.

- *Вы дустали римо-католичєськое воспитаніє, чому избралисьте греко-католичєськое служеніє?*

- Завто, бо мені тогды полюбилася дуже файна и розумна дівка. Я подумав, кидь избєру греко-католичєськое священничєство, тогды мому исполнити своє священничєськое назначеніє и одновременно женитися. Я не скриваву, ош сесе было опредєляющим у мойму рішенію.

- *Ци удалося Вам обдумати сесе, опредєляющее Вашу будущность, рішеніє?*

- Так, того не совсім, нараз. Айбо мавим возможность передумати ушытко и пузніше. Начинающим студентом дуставим повістку у войсько. Мене отправили у Морцолі у охрану коло других семина-

рістув. Морцолі и Ленті раховалися тогды найгуршими містами службы. Айбо были и такі, котрі дустали ищи у гуршоє місто. Дюрі Легеза, муй цімбор, прекрасный чоловік, котрого у Ленті ранили и послі того не муг стати попом. Я якось пережив службу, айбо мусив уєдно быти из преступниками.

- *Сесе было великоє випробованя. Добрі думаву?*

- Сесе была проба на характер и честь. Мало шкодуву, ош днишні семинарісты не проходят через сесе випробованя. Тяжкості укріпляют чоловічєськое естєство и также выбор призванія. Я стрічався у тот час из такими людьми, из котрыми не стрічався булше нигда. Я раз був дуже сердитый, ош нашто мені треба быти катунов, и чого якраз у такому місті? Раз хотівим освободитися любов цінов. Айбо через час прийшовим на вто, ош и туй мож многоє изробити. Обєртавучися на прошлое, вижу хосен мого служія у войську. Мы были уєдно из семинаристами межи преступниками и испытывали разні влиянія. Впоследствіи я много хосна мав

из того опыта. Дуже поучительними були сесі пувдруга рока. Вернувшись у Ніредьгазу, мы уже по-другому воспринимали світ.

- *И студенческое мировоззрение поменялось, вадь лем впечатлений?*

- Я из великим рвенієм занявся учням, обы приготовить ид будущому призванию. Я дустався у приятное окружение. Судьба є непредсказуємов. Як интересный факт, можу розказати, ош якраз у сую комнати, де мы теперь бесідуєме, мы были на салаші у перві роки штудования. На місті сього стола были постелі, мы и теперь сміємеся над сим из своими колегами-попами. Мы мали отличных преподавателей. Напримір, ректором тогда был Иштван Прегун, котрого мы дуже цінили. У Ніредьгазській Высшій Теологической Школі за пять роков я глубоко прочувствовал предназначения греко-католической церкви. Усе частіше мені приходило у голову, ош може высвячуся неженатым. Извѣстно, ош жениться треба до высвяченя по візантійським канонам. Я чувствовал призыв Господа Бога, мені треба было лем принять того, ош ци зможу отказаться вуд сімейной жизни.

- *Сесе было новым испытанием?*

- Я бы так не назвал. Ліпше бым уповів, ош не давал мені покоя внутренний голос. Хотя у действительности сесе была велика душевна работа.

- *А невіста як восприняла извѣстіе, коли дозналася про Вашоє рішеніе?*

- Очевидно дуже засмутилася. Прекрасный чоловік, она розчитовала на мене, и я был привязанный ид нюв. Каждому молодому священнику доставляло велику духовну роботу принять рішеніе, из котрым може осуществить свое назначеніе. Я заявив свое рішеніе епископу Сіларду, ош хочу быть высвяченным. Вун предложил оттянуть сесе на єден рук. Не малое діло рішити окончательно, ош цілоє життя прожити неженатым, вадь у супружестві. Мудрым было сесе рішеніе епископа зачекати єден рук. На сись час вун загнав мене у Рим. Там я познакомився из братом Атаназом. Мы уєдно навщивляли релігійні общины, монастырі. У Римі общі молитвы вызвали у мене нову мысль - стати монахом. Уєдно из братом Атаназом мы совершали священническі и монашескі молитвы.

- *Вы думали, ош служащи монахом, станете майглубоков особностѣв? Ци не было сесе*

чрезмірно тяжким заданіем?

- Не я выбрав сесе назначеніе. Мені ся оно подарило, мені треба было лем розпознати, што на самому ділі предназначив діла мене Господь Бог? Уже тогда писалисьме 1989 рук, коли помітні зміны были добре ощутимі. Было розрішено монашество, завто мы уже могли сміло обращаться ид Его Преосвященству епископу по сьому поводу. Епископ Сілард не уклонився вуд нашої просьбы, айбо хотів, обы мы выполняли якусь хосенну роботу, напримір, у школі, у домі престарілых, вадь из наркоманами. А мы хотіли ліпше быть отрішенными монахами, обы моглисьме откончити молитвы. Епископ принял сесе ид сведенію, айбо

уповів нам, ош на сесе треба ищи чекати. Так я лишився у Римі ищи на рук. Тогда я штудовал у Салезській універзиті, изучавим, у основном, педагогику и психологию. Сесе дуже славна універзіта, там люди искусства давали студентам такой цінный учебный материал и приміняли такі методы, котрі служили отнайденю личности и способствовали усилению сознания и своего назначения.

- *Общественное влияние тоже мало місто?*

- Айно. Я там зажив то, што значить обучение, проводимое монахами. Преподаватели, профессура были такими же членами общества, як и студенты. Братя монахи органі-

зуют єдну общину, будь-то садовник, професор, писатель, швейцар, студент и пр. – усі они прекрасно уживались у єднуй общині. Не было ниякої разниці межи ними. У общині – декан, уборщик, преподаватель, студент – братя межи собов. Коли они роблять свою работу, то ясно, ош каждый має свою задачу. Сесе необыкновенное житя общинов мене поразило.

И у наші дны усе частіше провозглашавуться педагогичні ідеї салезських учебных институцій, заслуги їх мудрых преподавателей, тоты цінности, котрі они дають студентам на протяжении обучения.

Харизмов салезіанцѣв є воспитаніе. Они и теперь содержат много школ. Боско св. Иоанн основал їх у началі XIX столітія из тов ціллю, обы воспитовати хлопцѣв, котрі выросли на улиці, творитися ними. Из сього выросла дуже велика система обучения, котра приняла раз хлопцѣв, затым и дівчат, дала їм кров, школу. Майбулше салезських школ є у Італії. Были они и у Мадярщині, а

посля зміны режиму образовалися нові.

- *Кулько рокув Вы провели у своій славній інституції?*

- На жаль, лем два. Я любив бы ищи там обстатися, айбо Его Преосвященство єпископ торопив мене, ош дома у мені є велика потреба. Вун назначив мене у Гайдудорог преподавателем Закона Божого. Тогды греко-католическа церков дустала назад свою школу. Сесе была перва школа, котру мы дустали.

- *Навірно, у послідні роки Вам рідко удавалося сятковати у сегедському родинному кругу?*

- Из семінарії мы могли двічі ити дому: на Руздво и на Великдень

- *Позад учения и формования особности?*

- Айно, научили нас стояти на своих ногах, и также и на вто, обы чоловік муг оторватися вуд родинных уз, обы быти ближе ид Богу. Я благодарный за сесе, не позиравучи на вто, ош діла молодого чоловіка сесе є великим пробалованьом. Я уже упоминав, ош діла священника не є лишнєв катунська служба. Бо вун научиться постепенно преодолівати тяжкости. Я привык ид высоким требованиям при обученію у інституціях, де мені прийшлося учитися вадь по-італіанськи, вадь по-мадярськи. При тому, я регулярно сообщав єпископу, ош готовлюся прийняти монашеский сан. Вун отвічав, ош обы я провюв на преподавательській роботі хоть туюлько часу, кулько учивимся.

- *Єпископ Сілард був чоловіком практичного розума. Сесе так є?*

- Его Преосвященство любив випробовання. Я йому за сесе дуже дякуву. 6 рокув я проучився у семінарії, затым був Рим, пак два роки учивим у Гайдудорогу. Затым 3 роки служивим у Торнобороконі. Сесе невеликоє село коло Еделеня, коло словацької границі. Коли я туды перебрався, там было лем 68 жителюв. Сесе было маймалоє село у окрузі. Там є єдна церков, вірники у булшости – греко-католики. Я радовався новому місту. Там я муг мало так жити, як монах.

- *Од чого Вы себе так добре чувствовали там?*

- Из великов радостєв зачав сільськеє житя, Завювим коз, баранув и других домашних животных. Коли живим у Сегеді, то на асфалті не мож было и думати про такоє, айбо тут научивимся

гаждовати. Діла душевного равновісія дуже много значить, кидь чоловік є близьким из природов. Душа чоловіка формуєся иншак, кидь вун живе у природі. У сьому малому селі я провюв 3 роки, лем посля того єпископ дав мені розрішеніє поїхати у Белгію, обы там зачавим монашеськеє житя. Сесе было необходимым завто, бо у Мадярщині монашество было не дуже знамым. До зміны режиму совсім не было таких общин, а кидь и были, то существовали тайно. Де муг бы чоловік поучитися монашеському житю? Сьому ся не мож научити ни у школі, ни по книжкам. Жити треба ним. А сесе мож лем так, ош войти у общину, перейняти її порядок и ритм житя.

- *Легко было найти такую монашескую общину, де мож было ушыткому научитися?*

- Найти такую общину, особенно, греко-католического обряда, было нелегко. Єден монастырь бенедиктинув у Белгії, Chevetogne, був тым містом, де мы нашли общину из двома обрядами – наполовину из римо-католическим, наполовину – греко-католическим. Нас приняли туды из условієм, ош період новіціанства там проведеме. Мы были там чотыри роки. Я був просто очарований тогдашними впечатлєніями. Нашим душпастырєм був прекрасний отец, уже у возрасті, римо-католик, бенедектинец.

- *Ци занятия были интенсивными?*

- Из точки зренія фізичеської работы не можу уповісти. День зачиналисьме из шести годин молитов, затым была Служба Божа, чтєніє богословських книг, што было нашов духовнов пищов и діла нас, новіціантув. Были години, котрі спеціально діла нас проводив аббат, у основному нас учили духовному житю у монашєстві.

- *Што сесе значить конкретно?*

- Мы слухали дуже цінні доклады, каждая година могла служити формованю духовновости. Напримір, як треба боротися из страстями, из злостью, нетерпеливостью и т.д. И там были споры, душевна слабость и там проявлялася. Сесе были теологієські уроки. Мы могли обсудити из отцями філософські вопросы. Много говорилисьме про униженіє, про молитву, послушаніє, духовну чистоту.

- *Мож было сознательно сформовать свою личность?*

- Та правда, была така возможность. Сесе часть сознательного становления жита у монашества. Мы называли сесе самовоспитанием. Духовні бесіды дуже нам много помогли, коли каждый муг из своим духовным пастырём обговорити, што достиг. Мы держали покаянне гріха, открывавучи душу, признавучи то, што не можеме у собі перебороти. Коли я приняв монашеский обіт, то дуставим у дар чрезвычайну возможность : три тыжні провести у монастырі у Греції. Великим впечатлением было діла мене воллятися у иншакоє монашескоє жита, у молитвы другої общины.

Послі 4 рокув интензивного штудованя мы вернулися у Мадярщину. За рук до сього мы прийшли у Мадярщину уєдно из паном аббатом попозерати, де бы мы могли проводить свое монашескоє жита. Епископ Сілард провюв нас по даяким містам, мы глядали малі села из порожними хыжами. Наш теперішний монашеский дом отнайшлисьме у районі Бодрога, на сівер вуд Тисы, близько вул словацкой границі у Домовці.

- *Навірно, прекрасное гористое місто. Так є?*

- Завто не такое уже и поетичное. Мы ходили и по Земплину, глядавучи собі місто. Там межи лісами найшлисьме бы майфайное місто. Айбо подумалисьме про вто, ош кидь поселимєся у такому прекрасному місті, то ото было бы просто діла файного настроєнія. Нам треба старатися быти булше простішими, ищи и у сьому.

- *Коли сталося Вашеє высячєня?*

- Через рук послі римських штудовань. Уєдно из семинаристами, котрі училєся на клас ниже мене. Послі высячєня ищи еден рук пробывим у Римі, як священник, затым прийшовим домов.

Діла многих є неизвѣстным монашескоє жита. Кобы булше говорилося про него, його цінность, традиції, то довоколишний світ булше бы порозумів його сущность.

Признаву, ош греко-католическа релігія и призываніє монашества є не лем діла многих тысяч

наших вірников. Маєме про што уповѣсти цілому чоловічеству. Научное трактованя греко-католических традицій и їх провозглашеніє у значительнуй мірі облегчає порозуміння и оцінку їх. Из децембра 1999 рока до 2 мая 2008 рока мы были у Домовці уєдно у монашестве из братом Атаназом. Нас много посітили: попы, молодеж, айбо никто не лишився у суй малуй общині. На наш превеликий жаль, никто из них не уповѣв: „Хочу быти монахом”. Мы много думали на тым, што є сьому причинов? Мы думали, ош може штось недобрі робимє, кидь не находимє послѣдователюв, не можеме привлечь никого ид братської общині?

- *Коли Вы дозналися про вто, ош Гайдудорогский епископат предложив Вам стати епископом?*

- Пан Нунцій прикликав мене через епископа Сіларда, тогды учувим про вто первый раз. Я зазвѣдавсь, ош ци можу уповѣсти „ніт”?

- *Сесе предложєніє было діла Вас не-ожиданным?*

- Та правда, я не раховав себе чоловіком из дуже великими знаніями, я не був політиком. Моєв настоящов ціллю є сильное общєніє из Господом Богом. Сесе ціль мої жизни. Кобы ктось уповѣв про вто, ош достигнув вершин духовной жизни, є настоящим чоловіком, то тогды нараз упаде пелєна, упаде корона из головы. Я думаву, ош кидь чоловік держить себе добрым, а у основному, ліпшым, як другый, то може провалитися вуд ганьбы. Настоящов сущностью духовного развитія є вто, обы признатися собі, ош накулько я гріховный, накулько Господь Бог є милосердным, ош поддержит мене. Сесе є настоящим розвитієм духа.

Марія Ортутай

Ніредьгаза. 2009. 17 марта

Переклала др. М. Лявинец

І. Межнародный Русинський Молодежный Творческий Табор Балатонфёльдвар - 2009

Вседержавное русинское Меншиновое Самоуправление уедно из знамым локал-патріотом-предпринимателём **Дёрдем Бензов** організовали творческий табор у Балатонфюлдварі из дуже содержательнов прогамов кретивного творчества діла дітей. 30 дітей из Подкарпатя, Мадярщины и Румунії провели там незабываемі дны. На фоні прекрасной природы Балатона под руководством художника и педагога **Ивана Манайло** проводилася креативна творческа діяльність, котра способствовала и формованю идентитета.

Молодеж и старші ученики, котрі там спочивали, ставали булш зрілыми, дякувучи тому, ош могли проявити себе у творчестві. Сесе своє спередслово хотіла бым подтвердити тыми словами и выступлениями, котрі прозвучали там на открытому дню и также фотоматериалами.

Андрій Манайло на открытому дню выразив глубокую благодарность газдам за предоставленую возможность, за сесе файное начинаніе и также выразив надежду на далнійшее продовження сього великого діла, которое може стати традиційов. Вун охарактеризовав прошедший туй творческий процесс и педагогическую діяльність.

Дёрдь Бенза, котрый предоставив дітям сисю фантастичну можность, выразив радость, чувучи

привітствіе по-русинськи. Уедно из сим ностальгично высловився, ош колись 100, вадь даже 50 рокув тому ищи каждый порозумів бы привітственні впечатляющі слова Андрія Манайло. А на теперішний день є потребность у товмачови. Завто, по мненію Дёрдя Бензи, треба изробити ушытко діла сохранения русинського и также мадарського языкув. Ціллю создания сього табора, послі предварительного обсуждения из художником Иваном Манайло, было якраз розвитіе художественного творчества, сохраненіе традицій, языка и культуры и также розвитіе идентитета. Самов великов цінностью, по словам Дёрдя Бензы и Ивана Манайло, є признаніе національности. У світі усягды признавуть русинську національность, лем на Україні из сим ищи чекавуть. На рудный землі русинув, Подкарпатю, роблять усякі перешкоды розвитку и хоснованю русинського языка. Мадарський и русинський идентитет може розвиватися у свободному обществі, до которого належимо. Єднов из основных цілей організації творческого табора было укріпленіе русинських и мадарських капчоловань, котрыми можуть гордиться оба народы, котрі жили уедно булш, ги 1000 рокув.

Дёрдь Бенза также зазначив, ош є неприєм-

лемым, кидь у світі ктось бы чувствовав неполноцінність позад етнічної приналежності, и обы позад сього не розвивав свою культуру, не соблюдав традиції, не говорив на своєму рудному языку.

Преподователь Художественного училища, а діла жителю табору „майстер”, **Іван Манайло** розказав, ош діла нього стріча из дітьми была грандіозным удовольствием. Тота можливість, ош вун може робити из дітьми у таборі, обогатила його опыт, вун дуже полюбив своих молодых цімборув. Вун высказав также надежду, ош общими усилями была проведена дуже хосенна робота, дякувучи котруй у дітей буде дале розвиватися креативность. У самому началі работы даякі діти не могли держати и пензлик у руках, полностью полагалися лем на „майстра”, а затым повностью освободилися и свободно творили у усяких видах прикладного искусства, котрым їх учили у таборі. Майстер высказав также, ош діла нього было великов нежданностью то, ош діти и взрослые были у прекрасных условиях у „пятизвездному” готелі из приятными чистыми комнатами на фоні обворожительной природы Балатона из дуже любезным и внимательным персоналом. Сесе ушытко уедно узятое изробило сесе таборованя незабываемым.

Іван Манайло у кінці свого виступлення подякував за європейський рівень гостеприємства. Вун відмітив, що були дані великі можливості, щоб максимально досягнути поставлених творчих і педагогічних цілей. Майстер висловив також надію, що у майбутньому році табір значно свою роботу із більшим числом молоді.

Валерія Мориляк, председателька організаційної комісії, у своєму виступі подякувала кожному, перерахувивши поименно: **Вероніці Комінській, Генадію Райчинцю, Андрашу Бровді, Александрі Лікович** за проведену педагогічеську роботу.

Родичам не треба було журитися за своїх дітей. Газды виповнили свою задачу не на 100, а на 1000%, за што їм велика подяка. У заключительному слові Валерія Мориляк представила **др. Маріанну Лявинец**, председательку СРМС и попросила її провести інформаційну бесіду ознайомительного характера из дітьми.

Председателька із добрим педагогічним
чувством зачала свою змістову бесіду. Не
жадаючи забрати від дітей час спочинку і
креативної діяльності, нараз перейшла до
родинних зв'язів між русинами, бо не було між
присутніми ні одної особи, у котрій би не
було родичув, вадь цимборув, вадь просто
знайомих, котрі би не були русинами. Кого ж є
русины? – задала питання. Далше сослалася на вто,
ош появилосся уже багато книг по сій темі. Єдна из
них называться „Народ нивідкы”. Автор сьої книги
булше 20 роков занимався русинським вопросом.
Мож соглашатися, вадь поспорити из ним по
деяким вопросам, айбо вто, што русинство
переживать теперь свій ренессанс, сесе дякуючи и
йому. Американський академік, професор историк
Пол Роберт Магочі живе у Канаді. Предки його -
русины, жили на території Мадярщини. Вун дав
интересное название своєю послідній книзі
„Народ нивідкы” из рекламнов ціллю. Бо ци може

быти „народ нивідкы”? Навірно, ніт. Айбо, прочитавши сесе названіє, каждый може за-интересоватися русинами. Русины, поселеня котрых были на южных склонах Карпат, жили уедно из мадярами, булше 1000 рокув. Король Арпад из своим войском перейшов через Веречанський перевал у 896 році и занявся отнайдне-ням отцюзнины. Так история Подкарпатя из самого начала є частью истории Мадярщины. То-єсть, русины относи-лися и до Паннонии.

У спередущі столі-тія дуже частыми были переселеня народув.

У 20-х роках ХХ ст. дуже много людей пере-селялося до Америки. Так было и из русинами.

На жаль, нові покоління не могли учитися у Америці свому родному языку, и поддалися ассимиляції. Много русинув живут по світу: у Европі - у Слова-кии, Сербії, Горватии, Чехии, Подкарпатю, а за океаном – у Америці, Канаді, Австралии и у других містах. У сосідних из Мадярщинов державах русинув признають за окремішню національність, там екзистувуть русинські школы и культурні институції. Русины признані усягде, як и другі національні меншины. У Мадярщині русины живут у Комловшці, Кішварді, Мучоні, Гейов-керестурі, Шайовпетрі, Ніредьгазі, Асовді, Геддёлё-ві и майкомпактно у Будапешті. Из Подкарпатя переселилася майбулша часть русинув, (хоть я и не люблю сесе выраженіє, бо Подкарпатя было частью историчної Мадярщины). Мы стараємся сохра-няти наші традиції, нашу віру, исторію, культуру, у котрых мы выросли и розвиваєме рудный язык у туй общині, до котрої ся относиме.

Русиська община Мадярщины, котра состоит

из 5-6 тыс. чоловік, котрі живут туй, туй суть дома, у Мадярщині, бо не мають своєї державы. У 1939 році, Подкарпатя, котроє из 1920 рока входило у состав Чехословакии у силу політичеських событії, назад стало относится ид Мадярщині. Так русины

дустали культурну авто-номію. Первым премье-ром-міністром Подкар-патя став Андрій Бровді (отиць присутствую-щого туй Андрія Бров-дія). Навірно, много чулисьме про нього, про його героїчне прошлое.

Булшость русинув – греко-католики. Греко-католичеська віра на Подкарпатю была пуд запретом из 1948 рока, священники дійствовали тайно, булшость из них умерли на ГУЛАГу, бо

не хотіли перейти у православіє.

Мы, русины гордимся тым, ош можеме сохра-няти нашу літературу, культуру, язык, традиції. У Мадярщині дійствує ВРМС пуд председательством Андрія Манайло, СРМС у 16 районах, а ушытого по всій Мадярщині 52 Русинських Меншиновых самоуправленія. Они обеспечувуть шилиякі про-грамы и діла дітей, котрі розширяють їх кругозор. Приміром сього є и сись творчеський табор, робо-ты участникув котрого мы будеме демонстровати на передвижных выставках.

У заключительнуй бесіді председатель ВРМС Андрій Манайло ищи раз подяковав за прекрасно проведені дні и передав на памнять картину „Балатонфёдвар 2009”, котрый був общов работов юных художникув, выразивши надежду, ош идея межнародного творчеського табора буде мати продолжение у будушому.

Марія Ортутай

Переклала др. М. Лявинец

Стріча традицій и культуры у Гейокерестурі

20 юнія 2009 року у Гейокерестурі отбывся день „Стрічі традицій и культуры” приуроченый до закунчення учебного рока.

Русинськое Меншиновое Самоуправление Гейокерестура пуд руководством **Ласло Готраді**, як и в минувші роки прикликало Вседержавное Русинськое Меншиновое Самоуправление, представителем котрого на сяті была **О. Сільцер-Ликович**, зам. председателя ВМРС.

РМС Гейокерестура організовує на сьому сяті вікторины, забавки, а у сьому році и выставку картин русинських художников. Се робиться из ціллу ознакомления дітей греко-католическої віры из традиціями и культуров русинув.

Сяткованя зачалося рано у греко-католическуй церкви из богослужіння. Пусля сього всіх прикликали на фрыштик.

Концерт, игры и всі інші міропріятія дня были на школьному дворі и у школі.

Гостюв привітствовала мер Гейокерестура **Еніке Деметерний Зелені**. Были туй гості из навколишних сел, из Голландії, из Будапешта, представителі Русинських Меншиновых Самоуправлений Боршодського регіона **Янош Мигаль Соноцкі**, председатель РМС Шойовпетрі, привюз выставку картин русинських художников, котрі были намальовані на пленерах у Мадярщині.

Програма дня была дуже наповнена вікторинами, забавками для дітей, спортивными атракціонами. Из привітственными бисідами выступили мер Гейовкерестура, гості из Голландії, представителі братніх сел из Покакерестуром (Румунія) и Гейовкерестуром и Ольга Сільцер-Ликович.

Зам. придсидателя ВМРС подяковала за приглашение, дала невелику інформацію за русинув, за їх діяльність у Мадярщині, высловила подяку РМС Гейовкерестура за роботу, котра ведєся туй из ціллу популяризації русинув. за активное їх участие у всіх міропріятіях села. Наконіць, пригласила всіх на выставку картин русинських художников, котру открыв Янош Мигаль Соноцкі.

Пусля офіціальной части, гості перейшли у школу, де представителі из Голландії указали фільм про їх села, їх жизнь, роботу, традиції. Было дуже интересно видіти як там косять и збирають сіно, ладять знаменитый голландський сыр, як усе робиться на высокому технологическому уровню. Дуже добре бы было, кибы и мы могли зробити фільм про жизнь і діяльність русинув Мадярщины и презентовать го у разных районах державы. Для нас се дуже важно, так як ищи многі люди не знавуть, што мы єсьме. И не лем мадяры, айбо и русины єдних сел не знавуть, як жиють русины инших сел, варишув. Пусля презентації голландського фільма гості перейшли до зала, де была выставка картин русинських художников. Картины **Ивана Манайло, Агнеси Медвецької, Тараса Табаки, Андрія Манайло, Мартіна Збояна, Габрієла Булеци, Андраша Броді, Данієли Капральовой, Атаназа Фединця, Влада Дорогхазі, Вячеслава Приходько, Андраша Кутлана, Наталіи Тарнай, Адріани Мальчицької, Андрія Антонієва, Якова Маккаї** дуже ся полюбили всім. Особенно интересовалися голландці, котрым розказалисьме про историю сих картин и про їх творцов.

Пусля смачного обіда была культурна програма, де выступили **Анна и Магда Кедик** из майпопулярнішими русинськими співанками, ансамблі из **Комловики, танцевальный ансамбль Гейовкерестура**, ансамблі циганської меншины.

Пуд час концерта мож было побзєрати выставку- продаж работ народных умільцов як мадярув, так и русинув, што была привезена Аннов Кедик. Были туй вышивані блузы, народное убраня, прикрасы для жон из дерева, бабовки у народному убраню.

Пуд коніць програмы были танці и фейерверк.

Ольга Сільцер-Ликович

Честовані читателі!

Май повну інформацію про життя русинув Мадярщини можете дустати на нашуй Интернет страниці **www.rusyn.hu**

* * *

Tisztelt olvasók!

Bővebb információt a magyarországi ruszinok életéről megtalálhatnak a WEB oldalunkon **www.rusyn.hu**

Шоні бачі – гордость родини Професор Фединец – гордость края

13 юнія 1897 рока у селі Малаый Раковец родився Александер Фединец, професор, хірург високого класа, знамый не лем у Подкарпатю, а мож казати, у многих державах світа. Знамый позад свого високого професіоналізма, котрый принюс йому славу у його рудному краю, позад своих научных работ (опубліковав їх булше 100, подготовив 3000 дохторув, 12 кандидатув и докторов медицинських наук).

Дохторську практику проводив и у 85-ручному віці. Вун розвив тип ужгородського дохтора, пуднявши його на невиданну професіоналну и моралну высоту. Быв побожным, скромным, мудрым, милосердным и чоловічим. У тот же час ненавидів дволичность и брехню. Ушыткых усе поражала його феноменална памнять и віртуозный талант. Ушыткым вун запамнятався скрупулезностью и пунктуальностью. Професор УжНУ И. Ковальчук згадовав: „Сказати, ош я учився у Фединця, значило и до теперь значить довіріє хворого и выкликає уваженіє до себе”. Його имня было легендов у многих родинях Подкарпатя. Люди так и казали: „Прийде Фединец и вылічить”. Вун был родинным дохтором, до чого теперь вернулася медицина. Про діяльність професора Фединця написано немало книг, статей, очеркув. Айбо про родовод извѣстно мало. Приведемє фрагменты из статі Т. Грицишук, представительці роду Фединцов - „Прийде Фединец и вылікує”. Она походить из того самого Малаго Раковця и юй удалося записати розказы бабки, Марії (двоюродної сестры А. Фединця), отца, вуйкув, стрыйкув, односельчан.

“Про діда Александра Васильовича, Афанасія, извѣстно доста мало. Вун мав четверо сынуv: Василя, Петра, Михаила, Ивана. Ушыткі были земледільцями. Жаданя мати свою землю привело їх ушыткых до Америки. Опыт, який они там дустали на полях фермерув, став діла них дуже хосенным у веденю свого газдуvства. Отец професора, Василь, вернувшись из Америки, купив 15 гектарув землі. У своему газдуvстві мав отары овец, свиней, куры, коровы. Василь был бировом 25 рокуv. Знав читати, писати, владів дакулькама языками. Ушыткым своим шістьом дітям дав образование. У многих публікаціях было написано,

ош професор Фединец родився и вырус у дуже біднуй родині, де не было ани што їсти, ани у што облечися и обутиcя. А исправді, Фединці были дуже заможными и роботящими. У тоты часы высшое образование было платным, и кибы сися родина бідовала, то медицина нигда не мала бы професора Фединця.

Перед Другов світовов войнов, послі смерти жоны, отец професора продав своє майно, перебрався у Мадярщину, робив до смерти на купленуй там фермі, там и похоронений.

Старший брат А. Фединця, Василь (род. 1890 р.), началное образование дустав у Хусті, затым закончив комерческу академію у Фіуме (Рієка). Из 1921 рока робив у Подкарпатському банку испершу розпорядником, пак замістителем директора, пак директором. 1928 рока став членом контрольной комісії Чехословацьких банкуv. Через два roky переселился у Восточну Словакію (Стреда), де газдовав на своему полю. У 1949 році емігровав из Чехословакії у Канаду,

де організовав Антикомуністичну Радy свободных подкарпатських русинув. Протестовав проти перебування утцюзнины у составі Совецького Союза. Умер у 82 рочному віці у 1982 році.

У родині Александра Васильовича называли дуже мило: Шоні бачі. У многих родинях Фединцов новорожденных называли у його честь имням Александер, вадь Александра, не говорячи про вто, ош многі из родини пуйшли по його стопам – выбрали професію дохтора, даякі стали педагогами.

Ушыткых перераховати не є можности. назву майбулш знамых краян:

Двоюродный брат Александра – Петро, став заслуженным учителем Украйины. Довгий час жив и робив у Королеві. У Хусті достойно продовжає діло професора четвертый из поколінія, Александр Степанович Фединец – хірург. А у Ужгороді из того же поколінія Александра Калимон – узист областної больницы. Усі троє дітей професора пуйшли по пути отца.

Александер Васильович часто приїзджав до рудного села, обы побывати на могилі матери, котра умерла у 40-ручному віці вуд запалення плюц. Ставши дохтором, боровся за каждого хворого.

Говорять, односельці мали привілеї, приймав їх професор без очереди.

Односельці глибоко чествують пам'ять про Великого Професора. Послі його смерті на сесії Малораковецької сільради вирішили назвати вулицю, де родився і виріс Александер Фединець, його ім'ям. А рока 2002, на честь 105-роччя із дня народження професора із ініціативи родини і

голови містної сільської ради на вході у амбулаторію общої практики сімейної медицини установлено меморіалну таблу Александру Фединцю.

По матеріалах статті Т. Грицишук

„Прийде Фединець і вилікує”

СЗ Паланок

Переклала д-р. М. Лявинец

Традиції і ідентитет

13-го юнія 2009 года у Галерії-Ательє „Рутенія” у Асовді многочислена публика насоложовалася выставков образув Атаназа Фединця і знатых пудкарпатських умільників і каталогом выставки. Роботы малярів Пудкарпатя суть важнов частів колекції Галерії-Ательє „Рутенія”. Властитель галерії Атаназ Фединець зачав зберати образы і антикваріат ищи будучи студентом. Булшость умільців, чий полотно суть у колекції, были приятелями фамілії Фединцев і молодого Атаназа. У повое-ні годы молодша генерація малярів уедно із Фруцієм своїма роботами і наслідованєм традицій стиля жывота западно-европської інтелігенції протестовали проти законів соцреала і того-часного режіма. Меценатура Фруція помогла мгогым малярюм фізично і морально пережыти эпоху диктатуры.

Перва часть выставки – портреты молодого Атаназа, намалёвані приятелями: Кремницьков, Бездірём, Семаном.

У експозиції рані роботи Йосифа Бокшая і Федора Манайло, оригінальний акварел Антона Кашшая, мініатюрні портреты і колоритні картины Елизавети Кремницької, графіки Павла Бездіря, монументалні і неординарні портреты Ференца Семана, елегантні натюрморты Тібора Сташко і Шандора Петкі.

Портрет професора-хирурга Александра Фединця, намалёваний Володимиром Микитов мав особое значеня, образ нагадовав мгогым дохтором, уроженцям Пудкарпатя двойное сято – уродину професора – педагога, наставника, колеги і день медикув, їм заспівав ся „Многая, благая літа...”.

Выставка образув Атаназа Фединця і знатных малярів Пудкарпатя отворила програму стрічі уроженців Пудкарпатя. Перву, памятную усім участникам стрічу практикуючих у Мадярщині

дохторов – уроженців Пудкарпатя у 1995 годі у Сільвашвароді організовали Др. Вероніка Лоос-Сепеші і Др. Дёрдь Сепеші.

Ініціатором і організатором успішної стрічі у Ніредьгазі у 1996 годі був Др. Йожеф Ерфан, а Др. Мікловш Дужей подаровав нам адресну книжочку практикуючих у Мадярщині дохторов – уроженців Пудкарпатя. Епілогом книжечки узятий потпрясуючий стих Др. Дёрдь Сепеші” Егзодус” про трагічну судьбину народув Пудкарпатя. У 1997 годі у Егері у рекреаційнум готелі Др. Етелка Дужей і Др. Мікловш Дужей організовали богатый програмамы веселый фест. 3-го юнія 2008-го года, перед вернісажом выставки Атаназа Фединця у готвонській Галерії ім. Дёзе Молдвай, у асовдській майструвні Фруці зобралися давні приятелі. Многі пропоно-

вали організовати каждый рук стрічу уроженців Пудкарпатя. Русинська Меншинова Самоуправа г. Асовда стала ініціатором проведення у Галерії – Ательє „Рутенія” годовых традиційных стріч уроженців Пудкарпатя каждую другу субботу юнія.

Учасники стрічі уроженців Пудкарпатя 13-го юнія 2009-го года у Асовді спомянули трагічні за Пудкарпатя юбілейні даты: Тріанонський мирный договор, 60 годов ліквідації Мукачовської грекокатолицької єпархії і їх історичні результаты на судьбину народув Пудкарпатя.

Програмы стрічі уроженців Пудкарпатя пудпоровала Фондація за Національні і Етничні Меншинства Мадярщини, Русинські Меншинові Самоуправы Гёдёлё, Шарошпотока, Тісауйвароша і Мучоня.

Репортаж за стрічу уроженців Пудкарпатя у Асовді на програмі М 1, у 12.30, 27 августа 2009 года.

Віра Гіріц

Фото: Йожеф Кроо

Руйнування духовного фундаменту Русинства

Ліквідація Мукачовської русинської гімназії

Часть III. (II. Часть у № 69)

Директор из трясущимися руками натяг на себе балоняк, насадив на голову клбан, айбо нарубы, из передньов стріхов узад, на што воячек му говорить, указувчи руками: „У вас, гражданин, шляпа наоборот!” Директор порозумів, убернув клбан, попод нус замурав якоесь подякованя, и обоє вийшли из канцеларіи. Пак ишли через довгий коридор, котрый як раз через велику паузу, був повный гимназістув, а даякі и из персонала школы позирали, як воячек из автоматом через плече веде кудись їх директора. Коли ескортующий и ескортированный вийшли из школы на улицу, воячек молодым приятным голосом обратився ид директору, - „Мавим розказ при ексортванні вашей особы націлити на вас автомат. Айбо вы, „гражданин” ани фізіономійов так не упозіруете, ош можете утікнути, по вас видко, ош вы є порядочный чоловік”! Директор прийшов дому аж на вечір такий фарадлований, як кибы цілий день орав деревляным плугом, айбо што было интересное и не зрозумітельное, ош прийшов дому у ліпшу дяті, як був рано, коли ишов у школу за своима повиностями. И то было чудное, ош був допрошований двома офіцерами НКВД, айбо не у них, а у варышській комендатурі. Выслух зачав єден из офіцерув, а другой майже не говорил лем раз познаменовав”, што є дефакто лем „невинный” уряд діла войська и воєнноповинных горожан: „Товарищ Директор не волнуйтесь, мы не хищные животные”. На сисі офіцеровы слова, котрі были высказані по-руськи, айбо из сильным украинським акцентом, директор, котрий до теперь комуніковав по-руськи, одповів по- русинськи, ош уд диких звірят чоловік знає, што чекати, не так як на жаль од нас, людей. На директоровой русинський отвіт офіцер из украинським акцентом ищи додав: „Як легко буде Закарпатью из містного украинського діалекта „пересідати” на украинську літературну мову”. Директор побзерав одмиряво на офіцера „хохла” (так прозивавуть руські українців, а они руських „кацапы”) - лем курто одсік, ош на Подкарпатській Руси політическа система мінялася, айбо русинський язык мы сохранили, и дотеперішні паны уд нас го и не брали. Офіцеры послі даяких формальных вопросов, конкретизовали допрос, зачали обоє строго, айбо коректно класти сухо сформульовані курті вопросы, котрі ся дотыкали виключне лем директоровой сполупраці из игнорованым „гимназіальным” офіцером НКВД. Говорили о тум взаимопониманіи, бо без того будут лем неприятности, што уже Директорови было уповідено, а пак менше активный украинец строго додав по-руськи: „Хорошо запомните первую часть нашего разговора”. Затим розговор став приятельським. Директора зачали называти Андрій Димитрійович, зачали ся

звідати за сімью, за роботу, а єден из них познаменовав, ош окрема гимназіи суть интересные занятія, а по тультых роках, як преподаватель и директор гимназии, ци не мав бы дяку передумати собі тай „пересідати” на иншаку интересну роботу. На сию тему директор не мав найменшу дяку говорити. По-приятельськи ся розлучили, а коли Директор уже одходив, єден из них ищи устиг повісти: „Надеюсь, наш разговор был не напрасным”.

Директору по путєви из комендатуры дому было ясно, ош цілым сим театром было приватное выступление офіцера, котрого НКВД насадило слідити за гимназіями, лем не муг найти причину, чому тот „шпицел” у сесі злі часы zorganizовав через двох своих колег такий „невинный” театр. Дома зачав собі споминати из куртого діалога из офіцером-хохлом, ош діла Подкарпатської Руси готовится дашто недоброе, а діла русинства - смертельно угрожающее, а то може быти анексія и украинизация русинства, аж до їх культурної ліквідації. Дома почув себе дуже фарадлованым, айбо пуся того, што ся одограло, мав змішані чувства, добрый душевный став и за вто, ош не чекав, што так скоро ся верне дому, айбо зачав чувствовати и варовні сигналы, што ся тыче анексії и украинизации свої земли. Хоть у комендатурі офіцеры приказали му, ош из никым не сміє говорити про їх стрічу и розговор, при вечері из ушыткым поділився из свойов жонов. Типирь уже директорови зачало быти ясно, ош як дале поступати у сполуроботі из тим „гимназіальным” НКВ-едистом. Ай то му зачало быти ясно, ош хотіли го застрашити и так примусити до сполуроботы. Директор чувся дуже обіжений тым поступком, ош вояк из автоматом через плече го вув через коридор школы, коли половка ученикув и персонала могли тот недостойный „театр” видіти, гибы вун був не директором школы, а якимись преступником, ай щи до того, из гимназии у комендатуру воячик го вув пішком через центр варыша, и ищи пару днів директорови ся виділо, ош люди на улиці ся за ним обзєрали.

Офіцер НКВД по дакулькох коротких стрічах изблизився из директором и признавсья, ош його заданієм є слідити за роботом школы и подавати рапорты про її роботу, про педагогів и про ученикув гимназии старших рочникув. Єден день ся приголосив офіцер директорови, ош ци тот не має мало часу по роботі пройти из ним по пути дому. Директор согласивсья. Идучи по улиці Зрині, офіцер нібы хотів направити, ош што ся стало, и зачав из себе „выливати” правду свої місії. Признавсья про вто, ош мав розговори и из учителями и из даякими гимназистами старшого рочника, айбо тоті суть звязані молчанієм. Попозерав на директора и продолжав: „Про Вас знаву ушытко, што мені знати треба, испознавим вас по каждой стороні, знаву, ош

ви сьте еден скромно живущий інтелектуал, про тото свідчить шіндлова стріха на вашуй хыжі, а знаву и тых, котрі перед и по 38-ум році збогатіли, а из чого збогатіли, до їх судьбы бывым индефірентный, и из дакотрыми из них маю дуже курту роботу. Як вас добрі испознавым, довго не думавучи, изтряс им из себе тоту обіду, коли сьте забухли двері вашого дома перед моим носом”. Директор лем слухав и мало ся заганьбив на неприличну и возможно опасну епізодку из двирями, пак попросив про розрішення запалити сигарету, бо офіцер був некурящий. Межи тым, обоє прийшли перед директорову хыжу. Директор отворив двері и обратився ид офіцеру из словами: „Типирь сисі двері діла вас отворяву”, а пак фіглярськи додав: „Ваше Благородіє, заходите!”. Коли директор и офіцер сіли у столовуй за великий стул, директорова жона принесла на стул карафу вина, дашто закусити, хотіла цоркнути из нима на здоровля, а пак лишити їх самых, обы спокуйно могли говорити. Офіцер попросив од домашньої пані перебачити му, айбо вун алкоголь не пє, пак го посиловали малиновым сирупом домашньої продукції, и по словах „на здоровля” гость упив на душок цілый погар и додав: „Это была жажда, как в пустыне”. Пак офіцер не хотів ся презентувати, як помали мыслящий добрачисько и уповів: „Добрі мені ся упало переступити порог вашої хыжі, айбо двері вашого дома отворилисьте у вашому інтересі, не у мойому.” Пак одпив изась мало сирупу, поутерався жебаловков, пак продовжав: „Кибым не уважав ваші характер и мораль, то из того инцидента перед капуров вашої хыжі изробив бы дуже неприятну діла вас конзеквенцію, котра бы мала великое влияние на вашу далшу екзистенцію. Слідуший рапорт буду подавати про вас и то жадать серйозности и отворености уд обыдвох нас. Кибым был легковажный у отношенію до вашої особы и цілої судьбы гимназії, діла котрої не годен много изробити, бо судьба гимназії рішаєся у инших кругах, так изконціповати еден рапорт бы было діла мене легким ділом. Пак выбрав из жеба якусь фотографію и коли її указав директорови, тому затыало дух. Фотографія была из часув, коли у Будапешті футболішты русинської гимназії выграли у фіналі кубок Сент Ласло, и директор держить річ коло памятника св. Штефана у присутствіи міністра школства Мадярського корольовства. На нуй был и мукачовський депутат Д., котрый уже тогды был у пазурах НКВД, и пак го засудили на смерть. На зачудовану реакцію директора, коли тот увидів сисю фотографію у руках офіцера НКВД, тот усміхнувся и додав: „Невинна фотографія из футбольного состязаня, айбо її содержания мож усяко интерпретувати, а у нашуй роботі и невинна фотографія ускорить достижения установленной цілі. Уд стрічі до стрічі из вашов особов и информации про вас, сися моя задача зачала ся міняти. Я дораховав поступити честно у сю складную ситуацію”. На сисі фіцерови слова директор догадався, ош еден колега, котрый

был учителём математики, го информовав, ош НКВД-ишта звідався вуд нього про директорову особу, и математик изрепродуковав директорови из математичнов точностью тоту інформацію, котру дав офіцерови, пак попросив директора никому про сес не говорити. Директор и офіцер сиділи минута мовчки, позеравучи еден на другого, и пак офіцер перерушив мовчаня. Зачав ся визвідувати, ош як было из колегами у комендатурі. Директор одповів, ош там ныч особенного не было, айбо ищи и тепер ся чує обіженным, ош як го вюв вояк под автоматом у комендатуру и ищи и через центр города. Офіцер попросив прощения, айбо додав, ош тото было завто, ош вун думав, ош иншак таку особность, як директор не мож искрутити и примусити на спувроботу. Директор означив тых двоих офіцерув за коректных, лем на украинця казав, ош тот назвав русинський язык украинським діалектом и любив бы знати, ош што из сього буде у будущности. Директор тым хотів выпровоковати, ош як то буде из украинизаційов, айбо офіцер вуд своі теми шиковно одбочив, и уповів директору, ош вун выбрав тых двоих, бо суть коректні, и вун є из обома у приятельських отношениях. Тот украинець дуже любить украинську класичну літературу, и даколи коли они „безработні”, говорят про літературу. Раз говорилисьме сьме про Гоголя, так вун мені каже, ош сись писатель был украинець, а мусив писати по „російськи”. Я му на то отвіттив, ош національність діла мене неважна, айбо писатель мав щастя, ош писав по-руськи, бо кибы писав по-українськи, то мав бы дуже узкий круг читателей и пак додав: „Знаете, Андрій Дмитрійович, то є комплекс исторической неровности, а тому дакотрі украинці терпятъ.” Пак продовжав: „Испознавучи вас, испознавим ліпше и самого себе, занимавучися вашов особов и гимназійов. Отворивим ся самому собі и прийшов им на вто, ош у сю мою функцию „безоглядности” и вадаски на людські бытості, ищи тліє у мені дашто доброе, што дало мені воспитаніє у моюй родительской хыжі. Над тым воспитанієм и його результатами послідні roky уже и не задумывався, бо думавым, ош то доброе чувство у мені є давно умертвлено. Проблема вашої школы и вашої особы дала мені нужну искру, обы пламя людської толеранції у мені ся загоріло. Кибы то так не было, товды уже давно мое задание про гимназію и вашу особу исполнил так, як исполняву десятки инших припадуд. Из вашов особов не муг им тото изробити, бо голос моюй совісті пробудив у мені потребу помочи вам, обысьте ся не попали у паутину, из котрої ся уже не выслободите. Політическа машинерія, докы не досягне свої цілі из сьов територійов и її жителями, хоче вас выхосновати як „помучника”, обы містна общественность приняла „возеднаня”, бо вы є туй популярный, не є жадной хыжі, обы про вас дашто не знали. Кидь приймете предложені вам політически службы, общественность уповість: „Ага, гимназія є межи возеднателями”. Совіцька політическа мощь може предложити вам котрусь

высоку позицію, наприклад, генерального консула у Мадярщині, вадь и дома дашто найдуть, айбо то уже лем будуть лем депозитні міста, утки, уже не будете годен ся вернути у нормальный живот. Я є айзербайджанець, и натулько віруючий мусульманин, як вы сьте греко-католик, айбо и наприк мої віры и мою позицію, часто не можу собі дозволити говорити правду, айбо нечесно бым поступив проти вас и проти самого себе, кибым вам откровенно не освітив ситуацію, од котрої зависить судьба вас и вашої сімї. За сийсь куртый час, котрый сьте пуд СССР, не могли сьте испознати фундамент політики сьої державы, а коли испознаєте, уже буде пузно діла вас и вашої сімї. Директор лем слухав, не муг повісти ани єдного слова, а офіцер продовжав: „Є то система, котра потребує у державы послушность горожан пуд страхом, а страх є выплодом персекуції, котру проводить держава, и персекуції суть у неправовых интервалах, обы у обществі хоть на якийсь куртый час настало „спокойствие”. Сися пауза „другого надихнута” служить на то, обы окрем послушности застрашенных мас, у части общества, котра кидь зовсім и не повірить, так хоть оправдає персекуцію проти так называемых неприятелов Совітької моцї, и сесі репресії суть „будильником” пре нерушеное будованя и побіду комунізма”. По сих словах офіцер ся задумав, пак продовжав: „Типирь, обысьте мене правильно и добрі порозуміли, тото вшытко, про што туй говорило, уповім вам коротко, образно и ясно. У нашуй державі машинерія персекуції вытворила над головами народа горизонтальну цару, над котров періодичеськи стрижуть ножиці. Обы період персекуції пережити, голову треба высувати лем так, обы сисі стригущі ножиці вам лем волоса захопили, и из них обстригли, бо кто дуже высуває голову понад горизонтальну цару, тому перестрижуть шию, а шия держить голову. Высокі міста генерального консула, вадь якісь иншакі высокі функції, котрі вам будуть предлагати у совітькуй иерархії, діла вас, як характерного, чесного чоловіка, буде максимум над тов опасною царов. Вы, як интелігентный чоловік, набізувно добрі мене порозуміли и найдете оптимальное рішення діла себе и вашої сімї”. Директор був так закопаний, як бы го цілого обліпили гипсом, змуг лем узяти у руку погар, прококтати, ош розуміву, розуміву, на здоровля! Офіцер изробив то самое, лем не коктав, був спокуйный, як бы ся лем договорив на вичур заграти собі у карты. На розлучку офіцер ищи раз повторив: „Знаєте, опстати на туюльк пуд царов, обы вам лем волоса торчало над ню, вадь ліпше жити там, де сякої цари горожане не спознавуть. Маву написати рапорт про вас, айбо почекаву, обысьте мали час обдумати далші ваші крокы, айбо не утрачайте дорогой час!” Сердечно ся розлучили, и при розлуччі офіцер повів малое напominаніє: „А добрі собі, Андрій Димитрович, запамнятайте, мусите рішати скоро, и коли „дашто”, так тоті, што суть надо мнов, у каждому случаю повірьте мені, а не вам.” Пак ищи

за дверями капуры обернувся, приятельськи помахав руков.

Пусля сього розговора директор був душевно изнищенный, пак мелькнула мысль, ош страх и паніка суть найбулші неприятелі здорового розума, упив собі погар вина и наголос про себе казав: „Рано є мудрішим вуд вечера”. Пак діла себе напугвогосно произнюс: „То є посол небес, а не якийсь офіцерик НКВД”.

За куртый час по „романсі” из офіцером НКВД, директора перевели до якогось педагогичесько-методичного кабінета, набізувно, из цілов задуматися над собов и из цілов изробити „порядок” из русинськов гимназийов. Новым гимназальным директором став тутешній учитель горожанки С. Было про нього знати, ош є честный чоловік, айбо се діла нього и його карьеры был такый вступ горі, ош учителі и гимназисты межи собов фігльовали, ош вун булше ходить по коридору, як треба и трясє ключами вуд школы, обы обратити на себе вниманіє, и йсе напавду так и было. Раз у вароші стрітив ся из жонов экс-директора, котрый был уже пару місяцов у Чехословакии и став оправдатися, ош вун невиноватый, што директор был переміщенный, и жона экс-директора му одповіла: „Знаєте, пан директор, мы сьме туй усі такі невинні,”. Новоспеченый директор узав у свої долоні її руку и додав: „Маєте правду, паніко, не сердіться”. С. став директором русинської гимназії лем на куртый час, за котрый русинську реальну гимназію изредаковали на десятилітку, а директор новоспеченої десятилітки прибулділся из-за Карпат. Бывшому директору предлагали и якісь вишші міста, и місто генерального консула у Мадярщині. Екс-директор не одмітав предложенія, але узав місяць отпуску, нібы ся лічить. Екс-директор отпуск достав без проблемы, бо у метод. кабінеті было на „малый козел” работы и много урядников.

Ведущого метод. кабінета, урядники межи собов называли козлом. И коли приступав до работы якийсь новый урядник, то ведущий новачкови казав: „Ну, у нас будете мати „великий козел” работы.

Екс-директор русинської гимназії пушов у Чехословакію, пуд предложом лічитися до Карловых Варув, айбо на ділі пушов подготовити почву діла перехода його сімї. Межи тым, сталінські границі и потяти перелітати было тяжко, так што сімья директора мукачовської русинськой гимназії могла выїхати аж по смерти „великого” вождя у 1955-ум році. Межи тым, Украина вірно несе дале сталінську естафету ліквідації русинства, топчучися у собствено продукованум хаосі. Украина лем єдно забыла, ош одсуженый на смерть часто її пережисє и несправедливого судью осудить.

Йожеф Попович

Американських русинув прийняв мер Пряшова

Америка далекий заокеанський штат із іншов менталітов, традиціями, языком, формов жывота а зато ю міцно спяють штось єднаке з нами Европанами-русинське серце! Делегація Русинів із Америки із таким сердцем в днях од 23.юнія-2. юлія 2009 посітила Словакію. Переважно зато, жебы ся штось прямо ся дознала о своїх предках о русинських традиціях, фолклорі, бесіді, формі жывота Русинів туй, жебы ся могла покохати русинськыма перлами, дорогоценностями и жебы ся конечні чула себе, як дома. Сесе была головна ціль 29 членної делегації Русинів із Нью-Йорка, Нью-Джерзі, Бостона, Вашингтона на чолі із Діном Половком, директором ФК Славяне у Пітсбургу.

На правду, у выше уведжених варошах США жыє найбулша комуніта Русинів, котры ся там выселили із северо-восточної Словакії. Делегацію туристув творила старша, середня но і молодша генерація людей, што было лем доказом того, же вшыткі без роділу віка ся барз интересують про міста, де жыли їх предки, бо як ся векшына із них высловила „без познання минулости ми бы не могли жыти із чистым сумлінням свою сочасность". О наших братах сьме ся достойно постарали, а в сполупраці із старостами сел, редакційов Народны Новинкы и Русин, представителями церкви, приматором вароша Пряшов и директорами культурно-сполоченьскых и освітових центрів сьме про них приготовили таку програму, жебы спознали и виділы напавду каждую сферу жывота Русинів на Словенську. А думву, же были спокійны, посудьте самі!

Первый день навщівили літманівску гору Звір, мімо того и иншы села старолубовяньского окреса, як Орябіну, Камюнку и Чірч, бо праві з тых сел походять майбулше їх предки. Дальший день сьме їм представили головний варош Русинів –Пряшов (хоць вельо з них Пряшов добрі знавуть). Презентація Пряшова ся зачала прессконференцією на Словацькосу сіндікаті новінарів, де о жывоті Русинів в Америці о діяльности русинських організації в США, школстві, культуры, а головное - о гордості Русинів, там розказав Дін Половка за участи свого отця Джека Половки, ведучого дїтського ФК Славяне в Америці и Андрея Корея асистента ФК Славяне, котрий походить із Чірча. Новінарів барз интересовало на якує базі там фунгують, бо Дін Половка ся перед тим высловив, же од штату недоставають нияку фінансову помоч.

„ Маеме спонзорув, вельо добродителюв, много філіялув по разных сегелетах США, а головно барз добру сполупрацу, одношіня и взаємно ся підпоруєме, а праві того нам дає велику

силу, жебы ся русинська народность у Америці нестала мертвов народностьов". То суть слова Д. Половки, котры бы мали быти про нас великым прикладом. Наслідні наших братув сердечно привитав и вшыткым пожегнав найвысший представитель Грекокатоличеської церкви у Словакії, Монс. Ян Бабяк, грекокатоличеський архепіскоп, а за участюв Ф. Данцака, віцеканцелара ГКС, (котрый нам обезпечів стрічу з ним) указали дорогоценности у Єпіскопскому музею у Пряшові. Там ся участники могли узнати вшытко про наших благословенных єпіскупах, видіти цінности ГКЦ, каплицю, де ся ушыткі преосвященни єпіскопі молилися, як и сісти собі до памятного кресла, у котрому сидів Папа Йоан Павел II при навщіві Словакії. Думає, же ся їм то барз любило и вшыткі собі похвалявали, ош ищи не мали можливість такое дашто видіти.

Напослед нас прияв мер вароша Пряшова Др. Павел Гадярі, стрічу із ним нам забезпечив сочасный председа МО РОС у Пряшові ПгДр. Михал Каліняк. Мер вароша делегацію із почтением привітствовав із словами: „ Вітайте у главному вароші восточної Словакії и у самому сердцю Русинів Словакії. Єм мило перекваплений, кулько ся вас туй дниська зойшло, сам єм симпатизантом Русинів, люблю ваш фолклор и велику бойовность за свої права. В Пітсбургу єм много раз бывав, добрі то там познам, зато єм радый же и на домашній теріторію ся можу зойти із Американцями...PARDÓN- Русинами (усміх)".

Далшов темов стрічі было надвзяня сполупраці меджі варошом Пряшов и Пітзбіргом, выміна контактув и гербув. В Пряшові делегація Русинів із Америки ищи навщівила редакцію Русин и НН, Музей русиньской культуры і Інститут русиньского языка і культуры ПУ. Дальше дни по слідам їх предкув уж належали варошам и селам, як Гуменне, Топола, Руський Поток, Красный Брід, Свидник, Они были участниками і 47. ФКаШ в Меджілабірцях, де їх славностно прияв председа РОС В. Противняк и передав їм дары, характерізующі Лабірщину, як и пропагандный матеріал РОС...

Наконець нашої стрічі по выміні контактув про дальшу сполупрацу, сьме ся вшыткы згодили на єдному, а то же є барз потребна єднота и сполупраца вшыткых Русинів, бо хоць сьме далеко од себе, но наше серце биєся про єдно - РУСИНСТВО!

Сільвія Лусінова

www.rusyn.sk

текст адаптований

Ю Л І Й

“Добрянський і його круг”
із журналу “Сова”

Петро Сова

Корнелій Фенцик

Іоанн Бокшай

2.07.1871 - У Ужгороді **вийшов перший номер сатиричного жур-нала „Сова”**. 4 і 5 номери вийшли у Будапешті.

2.07.1895 - Родився **Андрій Броді** - політичний діятель Подкарпаття. Був прем'єр-міністром 1 Правительства автономної Подкарпатської Руси.

2.07.1959 - Родився **Володимир Гарянські** - знамий русинський поет і науковець бачванських русинув.

11.07.1883 - Родився **Александр Грабарь**, знамий подкарпатський природознавець, педагог і художник. Учився у Відню і у Будапешті. Автор пиля 70 научних публікацій. Умер 30.06.1959.

11.07.1894 - Родився **Петро Сова** - активний сосполний діятель, краєзнавець, автор робіт „Прошлоє Ужгорода”, „Архитектурные памятники Закарпатья”. Автор Проекта про Автономію Подкарпатя. (1938).

11.07.1925 - Родився **Василій Габда** - художник, педагог, яркий представитель Подкарпатської школи живописи. Учився у гімназії у Ужгороді, перші уроки по живописи брав у Й.Бокшая. У 1946 р. закончив Ужгородське художественное училище, робив преподавателем и художником музыкально-драматического театра у Ужгороді.

Майстер постимпрессионистического пейзажа, эпических

образов, архитектурных памятников края. Картины В. Габды представлены у галереях Украины, России, Прибалтики, Мадьярщины, Німеччины, Японії, Канады, Венесуеллы, США.

13.07.1950 - Родився **Андрій Шабак** - карпато-русский активіст, священник, президент карпато-русского этнологического центра (США). Автор многих статей и публикаций. Подпоровав изданіє на англійському и на руському языках Карпато-Русской Энциклопедії.

14.07.1950 - Родився **Иштван Удварі** - доктор наук, професор, шеф кафедры украинської и русинської філології Вишшої Школи у Ніредьгазі. Талантливый, ерудованный научник, світознамий славист из своим богатым ділом из історії современности літературно-лінгвістичної проблематики Русинув. Умер 9.11.2005.

14.07.1856 - Родився **Корнелій Фенцик** - знамий

художник, один из первых профессиональных художников на Подкарпаті. Отец його был греко-католическим священником. Поет Євгеній Фенцик був братом отца художника. Начальное образование Корнелій Фенцик достав у учительській семінарії, де проявився його талант до малювання. Продовжив своє образование у Мюнхені у Художественной Академії. Успішно владів портретним и монументальним живописом. Зробив росписи церкви у Великому Бычкові и Мукачовській церкви св. Успенія.

16.07.1874 - Родився **Іоанн Бокшай** - греко-католический священник, композитор, диригент, депутат Мадярського Парламента. Скомпонував 6 Літургій. У 2005 році у Будапешті была зроблена запись Божественної Літургії Іоана Бокшая у исполненію Візантійського Мужського Хора им. Св. Ефрема. Диригент Томаш Бубно.

16.07.1914 - Родився **Михаил Томчаній** - писатель. Майизвістним його

Василій Габда

Проф. Др.
Иштван Удворі

Ю Л І Й

романом є трилогія „Жменяки”, по мотивах котрого був знятий телефільм.

17.07.1887 - Народився у Легнаві (днись окр. Стара Любовня) **Осиф Хром'як** - педагог, культурно-сполоченський діятель, організатор и закладатель, довгоручний учитель и директор Гімназії и Учителської семінарії у Мукачові (1918-1937), діяв у Учителському Обществі, був вибраний пожиттєвним членом Общества А. Духновича. Умер 26.3.1937 у Мукачові.

17.07.1928 - Родилася у Ужгороді (Подкарпатя) **Клара Балог** - народна артистка, балетмейстер, хореограф. Училася у приватній хореографічній школі, затым у Ужгородській учителській семінарії. Из 1945 р. робила у Закарпатському Народному Хорі испершу солістков, затым из 1959 р. стала балетмейстером – хореографом. І до нині робить у хорі, займається хореографічними постановками, сохранияючи їх первооснову – характер, фолклорний колорит, музикальний стиль, убраня. У її репертуарі є коло 40 хореографічних творув, котрым она дала сценічний живот. Она – жива легенда у царині народної хореографії. У 1997 р. їй присвоєно званіє народної артистки України.

17.07.1948 - Родився у Стужниці (днесь уж у затопленому селі) коло Снины, **Юрко Харитун** - председа Сполку Русинув Спіша, педагог, народный поет, збератель русинського фолклору, русинський культурный діятель, публіцист. Жие у Кежмарку.

Пам'ятник А. Духновичу.
у Мукачові

21.07.1909 - Родився знамый художник Пудкарпатя **Золтан Шолтес**.
27.07.2007 - У Мукачові був **открытий** пам'ятник А. Духновичу. Ініціатором сбора фінансув было Областное Общество им. А. Духновича.
28.07.1849 - Мадярське правительство выдало устав - распоряженіє, котре давало право на преподаваніє русинського языка у гімназії и хосновати русинський язык публично.
28.07.1864 - Родився **Василій Гаджега** - греко-католический священник, філософ, педагог, историк, сосполно-культурный діятель. Учився у Ужгородській и Будапештській духовній семінаріях. Из 1914 р. - архидиякон комітата Унг, преподаватель Ужгородської духовної семінарії. Автор многочисленных работ про Ивана Фогарашия (1928), Михаила Лучкая (1929). Майвеликим вкладом у русинську исторіографію є серія моно-графіческих статей “Додатки к исторії русинов и русинських церквей” (1922 - 1937), у котрых вун отстойовав тезисы про автохтонность русинов и принятіє ними християнства ищи до прихода місії Кирила и Мефодія у 860 рр.

28.07.1899 - Родився **Иван Фірцак /”Кротон”/** - силач Подкарпатя, котрый из своим цирком обыйшов Европу и Америку.

29.07.1821 - Родився **Кароль Мейсарош** - юрист, историк, журналіст. Учився у Дебрецені, Пийчі, Будапешті. Издав книги по исторії русинов (1850). и др. Основав типографію у Ужгороді. (1861)

30.07.1941 - Родився у Бехерові, недалеко Бардійова (Подкарпатя), **Иван Русинко** - бывший директор свидницького музея, культурный діятель, педагог, любитель русинських традицій и русинського друкованого слова. У 1999 році зоставив дорогоцінну зберьку вибраних поезій Александра Павловича пуд названієм Русины желавуть быти Русинами, котрый выдала Окресна організація РО у Свиднику. Жие у Свиднику.

Юрко Харитун

Золтан Шолтес

Василій Гаджега

Кароль Мейсарош

Мамчин день

У житті русинської общины Мадярщини за послідні десять рокув склалися традиції, котрі из каждым роком ставуть усе майпопулярними. Так, у VI районі Будапешта уже 6-ый раз проводиться Мамчин день. Сесе сято є межинародным, айбо сяткуеся усягды особенно. Мы уже сообщали, што на базі недільної школы у VI-му районі організовався дїтський клуб „Русинята”, котрым руководить Д. Сочка. Так што сього рока своих мам поздоровляли члены клуба из свойов програмов. У дїтському клубі каждый місяць проводятся занятія по ручнуй роботі. Мамчин День РМС організовало 10 мая. Изойшлося 16 дїтей из родичами. На занятіях по ручнуй роботі діти занялися приготівленієм дарунков діла своих мам. На сись раз сесе были шкатульки діла хранения біжутеріи, котрі каждая дітина украшала по собственнуй фантазіи из монистом, бісером, вадь розфарбьовала и обкладовала вирізками из цвітного папіря. Шкатульки вийшли дуже файными и нараз были преподнесены присутствующим мамам. Ліпші роботи будуть выставлені у вітринах Выставочного Зала ВРМС, котрі помалы заповнявуться дїтськими роботами. Затым был концерт, у

котрому приняли участие ушыткі діти. Естер Гойдош грала на сопілці, Адріан Поп на трубі, Марія Кері, Александра Ликович співали, Доморис Гомоки розказала стихи. Был проведеный и конкурс дїтського рисунка. Діти были нагаждени дипломами и дарунками за ліпші работы. А пак была гостина діла дїтей и мам, котру приготівили члены жунського клуба „Руския”. Атмосфера сята была приятнов, усі розойшлися у добромуй настроєніи.

Аранка Ковач
депутатка VI
района

Рецепты

Русинської кухні

Подкарпатська шуба (бунда)

Зварити 5 яєць, 8 крумпель. На глубокий танірь ресельовати шорами:

Первый шор - 3 крумплі и 2 яйця, пак укласти шпротами вадь русликами, файно умастити майонезом, посолити, добавити попірь. Повторити шоры 2-3 раз. Вирьх полляти майонезом и поресельовати жовтки.

Начинка по-малокопанськи

5 вареных яєць, 7 сырых, умоченый и добрі утрощеный білый хліб.

Хліб кладеме у блюдо, варені яйця ріжеме. Окреме на олайови из двома надрубно порізаными цибулями смажимо курячу печунку. Даме печунці устыти и змішуєме її из массов, пак додаєме 200 г гріза, суль, попірь - по вкусу, мало зеленої петрушки. Усьо добрі вымішуєме и розкладаєме у целофанові мішечки по дві жмені у каждый. Дале завиваєме їх рулетом, завиваєме у рянду и замотуєме нитками. Кладеме варити - из начала кипіння 45 минут. Їсти студеным.

Склала Олена Дубровка
с. Мала Копаня

Марія Ортутай

Тяжкости придадут силу чоловіку при його служеніи.....стр. 2

Марія Ортутай

I. Межнародный Русинський Молодежный Творческий Табор.....стр. 6

Ольга Сільцер-Ликович

Стріча традицій и культуры у Гейокерестурі..... стр. 9

Т. Грицишук

Шоні бачі – гордость родины. Професор Фединец – гордость края..... стр. 10

Віра Гіріц

Традиції и ідентитет..... стр. 11

Йожеф Попович

Руйнования духовного фундамента Русинства..... стр. 12

Сільвія Лисінова

Американських русинув прийняв мер Пряшова.....15

Пам'ятні дати.....стр. 16

Аранка Ковач

Мамчин день..... стр. 18

Олена Дубровка

Рецепты русинської кухні..... стр. 18

Kiadja

az Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat
Felelős kiadó: Manajló András

A szerkesztőbizottság tagjai:

Dr. Ljavinyec Szytyepán - felelős szerkesztő;

Dr. Lyavinecz Marianna - szerkesztő;

Morilyák Valéria, Szilcer-Likovics Olga, Dr. Szabó János,
Szónoczky János Mihály;

Szkiba Irén - szerkesztőségi titkár;

A szerkesztőség címe:

1147 Budapest, Gyarmat u. 85/b.

Tel.: (06-1) 468-2636

Fax: (06-1) 220-8005

E-mail: ruszinok@freemail.hu

lavinec@freemail.hu

http:// www.ruszinvilag.hu

Nyomdai munkálatok: Atlantisz Reklám- és Nyomdaipari Kft.

Выдає:

Всержавное Русинське Меншинове Самоуправление
Отвѣтственный выдаватель: Андрей Манайло

Члены редакции:

Др. Степан Лявинец - отвѣтственный редактор;

Др. Марианна Лявинец - редактор;

Валерія Мориляк, Др. Янош Сабов,

Ольга Сільцер-Ликович, Янош Мігаль Соноцкі;

Ірина Скиба - секретарка;

Адрес редакции:

1147 Будапешт, улица Дярма 85/б.

Тел.: (06-1) 468-2636

Факс: (06-1) 220-8005

E-mail: ruszinok@freemail.hu

lavinec@freemail.hu

http:// www.ruszinvilag.hu

При передрукови посилатися на "Русинський Світ"

ISSN: 1785-1149

Появлення новинки пудпоровали: Фондація Национальных та Етнічних Меншин Маґярицини,

Всержавное Общество Русинської Интелігенції имени Антонія Годинки,

Фондація "За Русинув" и Общество Русинської Культуры.

A lap a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány,

Hodinka Antal Országos Ruszin Értelmiségi Közhasznú Egyesület,

"Ruszinokért" Alapítvány és Ruszin Kulturális Egyesület

támogatásával jelenik meg 1000 példányban.

Egy példány eladási ára: 600 Ft.